

in modrost še vedno rezultat neodvisnega človeškega dela in truda, se je bilo kot svobodno bitje v občestvo mogoče vpisati le z dajanjem, vplivanjem in dovzetnostjo za prejemanje. V tovrstnem prizadevanju po vednosti odmeva znanstveni aksiom »prizadevaj si vedeti, prizadevaj si vedeti vedno več, pojdi naprej, nadaljuj«, značilen za mehanicistično logiko, ki jo Lacan naznači s pojmom »*aštudirati*, kjer mora študent, tako kot je nujno za vsakega delavca, nekaj proizvesti« (Lacan, 2008: 119; podarek dodan). V zameno za izobraževanje vrne svetovnemu duhu tisto, kar je storil zanj, ko svojo lastno omiko, ki ni nikdar zaključena, niti po smrti, uporablja v korist vseh individuov.

\*\*\*

Tej miselnosti je bilo treba prilagoditi ves spekter znanosti, tako naravoslovnih kot družboslovnih. Medtem ko je bil s pomočjo prvih navdihnen gospodarski napredek, so druge služile oblikovanju bodočih komunističnih intelektualcev imenovanih *smena*,<sup>9</sup> ki naj bi utelešali priho-

pularizacijo študija otrok ali pedagogijo, interdisciplinarno vedo, ki je mejila na pedagogiko, sociologijo in psihologijo. Obravnavana je bila kot samostojna veja medicinskih raziskav, ki so bile za razliko od pavlovske psihologije refleksov osredotočene na kompleksno refleksno delovanje posameznika v socialnem okolju. V ospredju je bil študij zmožnosti, vedenja in ideologije, področij, ki so tvorila osrednje živčevje družbene stvarnosti. Z opazovanjem revolucionarnih sprememb v okolju so zato pričakovali tudi stvarjenje novega, revolucionarnega človeka – veliki preobrat v zgodovini človeštva. Kljub perspektivnosti pa tudi zagovorniki niso bili prepričani v uspeh, saj so znanstveni napredki v genetiki obljubljali možnost bolj dovršene oziroma brezpogojne transformacije. Obe disciplini, »environmentalistična« in »dednostna«, sta imeli skupno pozitivno perspektivo za prihodnje generacije – verjeli so v radikalno spremembo (družbenih) razmer ali revolucije, ki bo vzpostavila drugačne vedenjske vzorce. Predpogoj je torej nestanovitno človeško bistvo. Nazor, da so rane in nacionalne svojskosti nespremenljive, bi potemtakem pomenil, da je celotno delo zgrajeno na »peščenem hribu«, kot je rad opominjal Buharin. Kljub vnemi za družbene in vedenjske spremembe se je ideja novega sovjetskega človeka ali človeškega napredka v splošnem ustavila pred pragom človeškega inženirstva oziroma behavioristične pogojenosti. Eden izmed razlogov je bil v splošnem pogledu na vlogo edukatorjev, ki niso poklicani za interveniranje v družbeno okolje, temveč se morajo zavezati golemu opazovanju sprememb, ki jih proizvaja okolje samo. Razmere so tako lahko naklonjene ali nenaklonjene sovjetskemu duhu. Za razvoj mladine zato niso bile ključnega pomena izobraževalne institucije, temveč Komsomol, pionirji in druge mladinske organizacije, v katerih politično participira. V končnem koraku naj bi »šola odmrila« (izpeljanka Marxove paradigme o odmiranju države) in revolucionarno preoblikovanje komunistične družbe bi kulminiralo v neposrednem prehodu mladine na delovno mesto. Ker napredek ni bil razviden, je postal odvečen celoten sistem, ali kot se je slikovito izrazil Lunačarskij, »je Sulgin pričel plesati irokeški ples, kjer nihče ne ve, kateri skalp si želi, zato se vsi nehotе držijo za glavo« (Fitzpatrick, 1979: 143). Po razcvetu konec dvajsetih let je pedagogija padla v nemilost centralnega komiteja ter bila leta 1936 s posebno odredbo prepovedana. Razlog: perversno delovanje.

9 Naziv *smena* je označeval spremembo in izmeno – ne le skupine delavcev z drugimi delavci, temveč zamenjavo celotnega sistema. Najbližja sorodna oznaka bi bila »učenjak« (nem. *Gelehrte*), nekdo, ki razpolaga z nemajhnim znanjem o določeni stroki ter deluje v javnosti za javnost. Čeprav je v širšem pomenu pojem intelektualca tedaj označeval izobražene strokovnjake, ki so izhajali iz delavskega razreda in so pripadali komunistični partiji (posledica socialne diskriminacije pri rekrutaciji posamez-